

PERSBERICHT

September 2020

Verslag aan het Vlaams Parlement

Odysseusprogramma: aantrekken van excellente onderzoekers uit het buitenland

Het Rekenhof onderzocht het Odysseusprogramma waarmee de Vlaamse overheid toponderzoekers uit het buitenland wil aantrekken. Het stelde vast dat er geen concrete doelstellingen zijn voor het programma. Eén op de drie Odysseusonderzoekers verbleef al in België op het moment van hun kandidaatstelling. Het programma trekt beduidend meer postdoctorale onderzoekers aan dan professoren en zij hebben vaker de Belgische nationaliteit. Kandidaten die afzien van de toelage en onderzoekers die ontslag nemen tijdens of na hun mandaat, doen dat meestal wegens een hoger loon en een betere onderzoeksinfrastructuur.

Onderzoek

Het Odysseusprogramma heeft als doel excellente buitenlandse onderzoekers en Vlaamse onderzoekers die in het buitenland werken, naar de Vlaamse universiteiten te halen. Het programma biedt hun een startfinanciering. Sinds 2006 zijn zo 103 projecten opgestart voor een bedrag van ongeveer 180 miljoen euro. Het Rekenhof onderzocht het programma, o.a. door een bevraging bij 119 (ex-)Odysseusonderzoekers en -kandidaten.

Beleidskader

Het aandeel buitenlandse professoren is aan Vlaamse universiteiten nog altijd beduidend kleiner (11,6%) dan in sommige andere landen. De Vlaamse overheid heeft voor het Odysseusprogramma niet bepaald hoeveel toponderzoekers van groep I (professoren) of groep II (postdoctorale onderzoekers) zij wil aantrekken tegen welke einddatum, noch of het Vlaamse of buitenlandse onderzoekers moet betreffen.

Het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) en de universiteiten lanceren periodiek een oproep tot kandidaten voor de Odysseustoelage. De universiteiten nomineren hun kandidaten bij het FWO en de FWO-jury evalueert hen. Tot nu toe verdeelde het FWO 80% van de vijfjaarlijkse subsidie over de universiteiten volgens een verdeelsleutel. De resterende 20% verdeelde het FWO onder groep I-kandidaten op basis van een interuniversitaire competitie. De versleuteling leidde ertoe dat niet noodzakelijk de beste kandidaten werden geselecteerd. Voor de toekomstige oproepen zou een 100% open competitie plaatsvinden.

Odysseuskandidaten kunnen volgens de regelgeving al - maximum één jaar - in België verblijven op het moment van de kandidaatstelling. Voor één op de drie Odysseusonderzoekers was dat het geval, met een duidelijk verschil tussen groep I (16,2%) en groep II (43,9%). Die situatie is moeilijk verzoenbaar met de Odysseusdoelstelling om toponderzoekers naar België te halen en garandeert onvoldoende de toegevoegde waarde van het programma.

Resultaten Odysseusprogramma

Uit de Odysseusresultaten blijkt dat het aandeel postdoctorale onderzoekers in het Odysseusprogramma beduidend hoger is dan het aandeel professoren en zij hebben vaker

de Belgische nationaliteit. Het aandeel buitenlandse onderzoekers in het Odysseusprogramma blijft laag. In de derde toekenningsperiode bedroeg het slechts 41%. Bijna alle buitenlandse onderzoekers zijn afkomstig uit een Europees land. Het aandeel vrouwelijke Odysseusonderzoekers (21%) is beduidend lager dan het aantal vrouwelijke professoren aan de universiteiten (39%). Universiteiten slagen er vrij goed in voldoende kandidaten te rekruteren. De meeste Odysseusonderzoekers (81%) menen wel dat het programma onvoldoende bekend is bij buitenlandse onderzoekers zonder netwerk in Vlaanderen.

De belangrijkste bepalende factoren om zich als Odysseusonderzoeker kandidaat te stellen, zijn de omvang van het onderzoeksbudget, de onderzoeksautonomie, de contacten met de onthaalinstelling en bestaande professionele netwerken, de academische positie met hoofdzakelijk een onderzoeksopdracht en de beschikbaarheid van een vaste aanstelling. De levensomstandigheden in Vlaanderen en het loon zijn minder bepalend.

Kandidaten die afzien van de toelage (12%) en onderzoekers die ontslag nemen tijdens hun mandaat (10,7%) of na hun mandaat vertrekken (7,2%), doen dat meestal wegens een hoger loon en een betere onderzoeksinfrastructuur. Geen enkele universiteit heeft al gebruik gemaakt van een coryfeeëntoeslag om het loon van Odysseusonderzoekers te verhogen. 32% van de onderzoekers klaagt over een gebrek aan structurele financiering na hun mandaat.

Reactie van de minister

De Vlaamse minister van Innovatie ging akkoord met de meeste aanbevelingen. Ze kiest er echter voor om geen doelstellingen te bepalen voor het aandeel buitenlandse onderzoekers wegens het primordiaal belang van het excellentiecriterium.

Informatie voor de pers

Het Rekenhof controleert de openbare financiën van de federale Staat, de gemeenschappen, de gewesten en de provincies. Het draagt bij tot de verbetering van het overheidsbeheer door nuttige en betrouwbare informatie die voortvloeit uit een tegensprekelijk onderzoek, toe te zenden aan de parlementaire vergaderingen, aan de beheerders en aan de gecontroleerde diensten. Als collaterale instelling van het parlement werkt het Rekenhof onafhankelijk ten opzichte van de overheden die het controleert.

Het verslag *Odysseusprogramma. Aantrekken van excellente onderzoekers uit het buitenland* is bezorgd aan het Vlaams Parlement. Het verslag en dit persbericht staan op de website van het Rekenhof (www.rekenhof.be).